

Дата: 25.01.2023

Урок: 3

Тема уроку: Зображення відчуження особистості в новелі «Перевтілення». Образ Грегора Замзи: проблемність, метафоричність, символічність. Розкриття у творі світового буття як абсурдного. Особливості композиції, функції фантастики. Характерні риси стилю Ф. Кафки, поєднання реалістичних і міфологічних елементів у гротескному світі.

Мета заняття: визначити особливості «кафкіанського» світу та композиції новели «Перевтілення», відчуження особистості у творі, характерні риси стилю Ф. Кафки, поєднання реалістичних і міфологічних елементів у гротескному світі; з'ясувати морально-етичні проблеми в новелі; поглибити вміння характеризувати персонажів новели; осмислити трагедію головного героя твору; розвивати у студентів навички проблемного аналізу твору з використанням цитатного матеріалу, асоціативне та образне мислення, вміння робити висновки, узагальнювати, удосконалювати навички дослідницької роботи, вміння аналізувати художній твір, висловлювати та доводити власну думку; виховувати активну життєву позицію, вміння залишатися самим собою за будь-яких обставин, увагу до людини та її проблем, прагнення відгукнутися на чуже горе; формувати моральні якості студентів, що будуються на дотриманні загальнолюдських норм життя.

(Студенти записують тему в робочі зошити)

Історія написання оповідання.

Писати «Перевтілення» Кафка почав 17 листопада 1912 року. Спочатку замислена як коротка оповідка, що її Кафка мав намір написати за один присід, новела розросталася і була завершена тільки 7 грудня. Зміст її значною мірою ґрунтовано на автобіографічному матеріалі, зокрема взаємини «перевтіленого» Грегора Замзи із власною сім'єю з прискіпливою точністю відтворюють непрості стосунки, що склалися в Кафки з рідними, головним чином із батьком.

Друком оповідання вийшло у 1915 році. На обкладинці окремого видання «Перевтілення» мала міститися ілюстрація, замовлена художникові Оттоману Шпарке, і саме з цього приводу Кафка адресував до видавництва листа, у якому заборонив зображати героя новели у вигляді комахи.

Ім'я кафкіанського персонажа, очевидно, походить від імені героя роману Якоба Вассермана «Історія юної Ренати Фукс» Грегора Замасси. Це ім'я Кафка трансформував так, аби воно являло собою криптограму його власного ймення.

Поведінка Грети щодо Грегора має автобіографічну паралель: під час розмови, в ході якої батьки висловилися за те, аби Кафка присвячував вільний пообідній час відвідуванню азбестової фабрики, Оттла, котра зазвичай підтримувала брата, стала на бік батьків. Цей її вчинок переживався письменником як зрада і навіть спонукав його до думок про самогубство.

Слово викладача.

Словникова робота.

ПЕРЕВТІЛЮВАТИСЯ – прибирати нового вигляду, образу; перевтілюватися на кого-небудь іншого.

АБСУРД – безглуздість, фантастика.

АЛЬТРУЇЗМ – безкорисливе піклування про блага інших і готовність жертвувати для інших особистими інтересами.

КОМІВОЯЖЕР – представник торгової фірми, який пропонує товари за зразками.

Слово викладача.

Жорстокий, незатишний, химерно-потворний наш світ. І ніякі казкові добрі чари не допоможуть «маленькій людині», яка опинилася у скрутному становищі, а на людину чатує лише смерть, ось де вихід.

Питання життя та смерті мільйони разів поставало у світовому мистецтві. Кожен намагався зазирнути у шпаринку, яка відмежувала цей світ від того, невідомого і загадкового.

Спробуймо ж і ми зазирнути у внутрішній світ людини – комахи Грегора Замзи, розібратися в його психології, вивести ті причини, які спонукали до жахливого перетворення.

Оповідання «Перевтілення» Франца Кафки порушує багато актуальних проблем сьогодення, і серед них головні – проблеми особистості і гуманізму. Цей майстер слова угадав наперед і змодельовав у своїх творах ту реальність, яка визначить у людській історії обличчя ХХ століття, - реальність тоталітарного суспільства, дегуманізації людських стосунків і кризи особистості. Кафку вважають родоначальником літератури абсурду і чи не першим екзистенціалістом у світовій літературі, тому що, за думкою Альберта Камю, його творчість стала найбільш переконливим втіленням абсурдності буття.

Головною темою його творів стала проблема людини, яка є самотньою, відчуженою, нікому не потрібною у цьому світі. *«У мене немає інтересу до літератури, - писав Кафка, - література – це я сам»*. Відтворивши себе самого на сторінках художніх творів, Кафка віднайшов «больову точку» людства, передбачив майбутні катастрофи від тоталітарного режиму.

- Що означає слово «кафкіанський» (kafkaist)?

(Понурий, пригнічений, наповнений ірраціональністю і абсурдом, відзначений заплутаною, іноді безглуздою складністю).

А зараз складемо асоціативний кущ на тему «Світ Кафки – який він?»

Асоціативний кущ»

Відчуття болю, нелюдської самотності, безвиході, відчуженості, безкінечного зла, буденності жаху реального життя, сірої безпросвітної нудьги, що стала наче формулою перевтілення).

Слово викладача.

Новела Ф. Кафки «Перевтілення» може служити своєрідним символом його власної творчості і життя, його письменницького і життєвого світогляду. У творі домінує думка про трагічне безсилля «маленької людини» перед життям, про її приреченість на самотність і смерть.

Новела має автобіографічні джерела: Грегор згадує про невдале сватання до касирки лавки капелюшків (Ф. Бауер носила екстравагантні капелюшки). У колі літературних джерел твору називають «Метаморфози» Овідія та «Двійник» Достоевського. Ім'я героя було взяте з роману «Я» Вассермана, де діє Грегор Замасса. Це не просто фантастика, це величезна метафора, у якій автор підкреслює жахливість життя маленької людини. Все буденне – і в оточенні, і у стосунках – призводить до того, що людина починає втрачати свої людські риси, перетворюючись на потвору, на комаху.

Ця тема з давніх-давен актуальна в літературі, її зачіпали ще в античній міфології. Римський поет Овідій у своїх «Метаморфозах» описав сюжети

різноманітних перетворень – перевтілень богів, героїв, звичайних людей і тварин...

Мотив метаморфоз є і в російській літературі: М.Гоголь, Ф.Достоевський, М. Булгаков використовували його як оптимальне вираження свого «Я».

Однак нікому до Кафки не спало на думку надати цьому прийому абсурдності.

Новела «Перевтілення» має ознаки різних літературних течій:

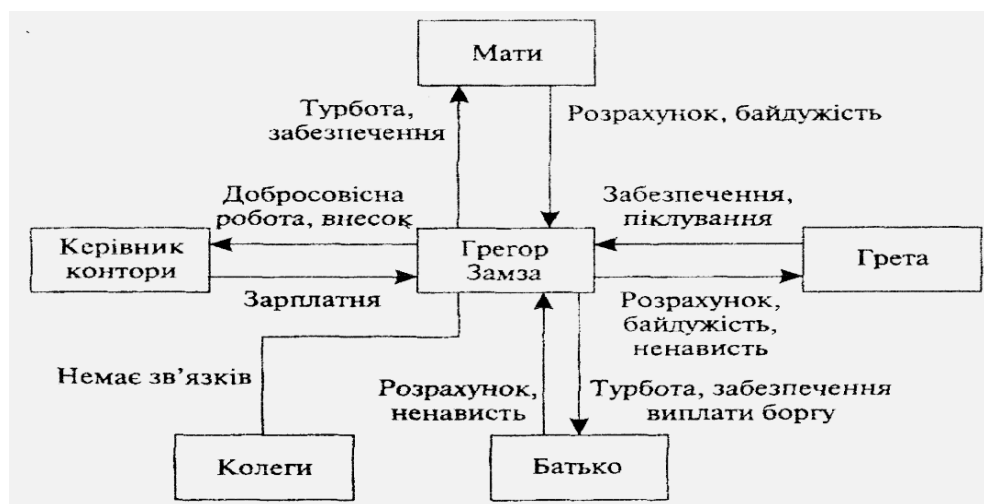
- Романтизму («нетиповий герой у типових умовах», фантастичне перетворення);
- Реалізму (елементи правдивого відтворення дійсності);
- Модернізму (відкидання традиційних літературних форм);
- Сюрреалізму (відтворення свідомого і підсвідомого у химерному, незвичайному сполученні);
- Екзистенціалізму (відчуття втрати сенсу буття, трагізму, показ особистості у «граничній» ситуації).

Перегляд фрагменту фільму.

<https://www.youtube.com/watch?v=reafQRsxcAk>

Охарактеризуйте образи новели за таблицею.

Система образів у новелі:

Підведення підсумків.

Слово викладача.

Кафка майстерно показав катастрофічність епохи ХХ століття. Досліджував процеси, що відбувалися у людській душі, і визначив загальну «хворобу» суспільства — моральне перевтілення, деградацію особистості; поставив питання про причини самотності, відчуження, безвиході людини. Хоча він не вирішив цих болючих проблем, але його твір має глибоко

гуманістичний пафос, оскільки ще на початку XX століття відобразив драму «маленької людини» нового часу і став на захист людяності.

Слово викладача.

Отож, ми можемо зробити висновок, що, на перший погляд, незрозумілий і беззмістовний твір має глибокий психологічний зміст, який близький кожному із нас, бо усі ми, люди, беззахисні у своєму болю. Кафка ж писав, що усі його твори написані, ніби про самого себе. Його творчість - автобіографічна та глибоко психологічна, експресіоністична, стала основою для багатьох екранізацій. Австрійський письменник Ф. Кафка передбачив кризу гуманізму у XX ст. У його творах — тривога за долю світу й цивілізації. Письменник уважав своїм завданням висвітлювати у творах жорстокість й безглуздість світу. Він вірив у торжество гуманізму, гармонії, усього суцього. Бути байдужим — великий гріх. Ось як про це сказав **Бруно Ясенський**:

«Не бійся ворогів, у найгіршому випадку вони можуть тебе убити. Не бійся друзів: у найгіршому випадку вони можуть тебе зрадити. Бійся байдужих: вони не убивають і не зраджують, але тільки з їхньої мовчазної згоди існують на Землі зрадництво і вбивство».

Говорять, що Бог є Любов, а совість — то голос Бога в душі людини.

Сучасне життя... Яке воно складне. Часом нелегко обрати правильний шлях, і тоді згадуєш слова Рейнхольда Нібура: «Боже, дай нам розважливість спокійно прийняти те, що ми не можемо змінити; мужність, щоб змінити те, що можемо; і мудрість, щоб відрізнити одне від іншого!»

Додаток

Завдання для самоперевірки

1. Кафка за життя не видав більшу частину творчого доробку, бо:

- а) не встиг це зробити через хворобу і смерть;
- б) ці твори залишились незавершеними;
- в) його твори не цікавили видавців і читачів;
- г) вважав творчість своєю особистою справою;
- д) був надзвичайно вимогливим до написаного.

Оберіть два варіанти відповіді.

2. Кафку вважають представником:

- а) реалізму;
- б) експресіонізму;
- в) імпресіонізму;
- г) неоромантизму.

3. Провідною темою новели "Перевтілення" є:

- а) самотність людини в жорсткому світі;

- б) складність родинних стосунків;
- в) перетворення Грегора на комаху.

4. Головним художнім конфліктом "Перевтілення" є зіткнення:

- а) різних поколінь, батьків і дітей;
- б) суперечності між роботодавцем і працівником;
- в) людського і тваринного в душі людини;
- г) слабкої незахищеної людини і ворожого їй світу.

5. У новелі "Перевтілення" перетворення людину на комаху- це:

- а) безпідставне явище, фатальна несподіванка;
- б) закономірність, спосіб самозахисту від зла;
- в) прийом розкриття нікчемної сутності людини.

6. Сім'я Замз змальована як:

- а) типова буржуазна сім'я;
- б) модель нестабільного світу;
- в) модель Австро-Угорської імперії.

7. Результатом перевтілення Грегора стало те, що:

- а) він став гіршим, пробудилися його тваринні інстинкти;
- б) поглибились і розвинулись кращі риси його особистості;
- в) він залишився таким, як був.

8. Вплив перевтілення Грегора на його сім'ю полягав у:

- а) зриванні з неї маски благопристойності, людяності;
- б) підтвердженні великої ролі родини в його житті;
- в) руйнації родини, яка виживала завдяки його заробіткам.

9. Думка про смерть Грегора-комахи як кращий вихід із ситуації вперше виникає в:

- а) самого Грегора;
- б) батька;
- в) матері;
- г) сестри.

10. Фантастика у творах Кафки:

- а) має на меті соціальний аналіз, пояснює дійсність;
- б) контрастує з реальністю, протиставляє їй ідеал;
- в) є невід'ємною частиною абсурдної алогічної дійсності.

11. У творах Кафки зло виступає як:

- а) соціальне явище;
- б) властивість окремих людей;
- в) філософська категорія, антитеза добру;
- г) складова світобудови, її основа.

12. Зображення фантастичної події як чогось буденного свідчить про належність оповідання до художньої системи:

- а) сюрреалізму;
- б) модернізму;
- в) магічного реалізму.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.